

**РЕБКАЛО
Валерій,
REBKALO
Valerii,**

доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри державної політики та управління політичними процесами Національної академії державного управління при Президентові України, м. Київ.

Анотація: Статтю присвячено з'ясуванню специфіки впливу архетипних особливостей у розвитку ціннісного потенціалу державного управління з погляду теорії утилітаризму і гуманізму. Особлива увага приділяється гуманізму, в підручтя якого, на відміну від ідеї суспільного блага, яке в теорії утилітаризму розглядається виключно як добробут, покладено ідею домінування природних прав людини та їх забезпечення як основного завдання держави в процесі управління суспільством.

Ключові слова: архетипіка, державне управління, утилітаризм, гуманізм, демократизм.

УДК 329:352

Валерій РЕБКАЛО, Володимир КОЗАКОВ

АРХЕТИПНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ З ПОГЛЯДУ ТЕОРІЇ УТИЛІТАРИЗМУ Й ГУМАНІЗМУ

Постановка проблеми. Проблема цінностей, ціннісних орієнтацій суспільства є більш глибокою, ніж може здатися на перший погляд. Особливо це відчувається в суспільстві, що трансформується – перебуває на зламі історичних епох, на шляху від тоталітарного до демократичного, від централізованої до ринкової економіки, від частини імперії до самостійної держави, від домінуючого інтернаціоналізму до усвідомлення національного. Архетипна парадигма переоцінки суспільних цінностей є глобальною, а сам процес – не лише необхідним, але болючим і досить тривалим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед праць, присвячених соціально-ціннісним засадам державного управління, формуванню національної свідомості та іншим аспектам сучасного процесу державотворення в Україні, слід відзначити роботи Е. Афоніна, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, В. Козбаненка, В. Князева, І. Надольного, М. Пірен, Г. Ситника, П. Штомпки, Ф. Шамхалова та ін. Змістовно-функціональні особливості архетипіки ціннісного потенціалу державного управління з погляду теорії утилітаризму пов'язані насамперед з іменами таких мислителів, як Девід Г'юм, Ієремія Бентам і Джон Стюарт Міль. Але місце архетипіки в становленні та розвитку евристичного потенціалу аксіології державного управління в науковій літературі майже не розглядалося, тому актуальність теми статті не викликає жодних сумнівів.

Мета статті полягає в аналізі впливу архетипних особливостей на розвиток ціннісного потенціалу державного управління з погляду теорії утилітаризму й гуманізму.

Вклад основного матеріалу. Формування ціннісної системи, яка була б прийнята більшістю членів суспільства, є найважливішим принципом його існування і водночас – головним інструментом суспільних реформацій. Не випадково стратегічною метою будь-якого політичного режиму є прагнення сформувати систему базисних цінностей і зорієнтувати на них більшу частину суспільства. Ефективність цього процесу, безсумнівно, залежить від того, в якій «площині» масової свідомості – мотиваційно-смісловій чи виключно інструментальній – «розмістились» декларовані цінності. Якщо цінності політичного режиму стають мотивами діяльності, людина буде шукати й обов'язково знайде засоби (в тому числі – управлінські) їх втілення. Якщо ж цінності, що декларуються в суспільстві, суперечать цінностям-мотивам, вони будуть лише інструментом для досягнення іншої, можливо, діаметрально протилежної мети.

Архетипна парадигма політичної теорії формулює й конструює моральні приписи держави, але і в прикладному сенсі вона говорить про можливість застосування моральних рецептів до практики державного управління. Як така вона набуває нормативного характеру.

Нормативні політичні теорії мають давню традицію, починаючи із грецької філософії на Заході й індуїстської філософії на Сході. Нормативне теоретизування видається цілком природним: якщо люди волею долі або обставин змушені жити разом, то чому б не по-

думати, як це можна організувати щонайкраще? Інакше кажучи, такі теорії привертають увагу вчених до проблеми організації й устрою громадського життя в державі.

Нормативні теорії залишаються живими та швидко розвиваються як знання про політику й у наші дні. Нормативна політична теорія – це спосіб міркувань про політичні інститути, особливо про пов'язані з державною владою, а також про ставлення індивідів до цих інститутів. Вона займається моральним узаконюванням наявного політичного устрою або формуванням його альтернатив. Теоретики цього напрямку використовують різноманітні методи. Найбільш типовими для нормативної теорії є три риси:

1) нормативні теорії, насамперед, прагнуть домогтися внутрішньої пов'язаності моральних аргументів, тому теоретики цього напрямку останнім часом часто звертаються до архетипів аналітичної філософії;

2) вони спираються на соціальні науки, наприклад на соціальну антропологію й історію, для того щоб перевірити правильність емпіричних передумов аргументів, що наводяться;

3) нарешті, висновки зіставляються з інтуїтивними уявленнями самого теоретика.

Після 70-х рр. XX ст. у нормативній політичній теорії можна чітко розрізнити два провідних напрями. Перший займається переважно проблемами розподільчої справедливості й співвідношенням справедливості й волі. Другий напрям цікавиться переважно діяльністю й цілями інститутів державної влади.

Нормативні політичні теорії зазвичай спираються на фундаментальні основи моральної філософії. По суті, від того, до яких основ моральної філософії звертається теоретик, залежать і змістовні особливості самої політичної теорії.

Основною домінантою сучасної західної нормативної політичної теорії вважається утилітарний підхід (утилітаризм), який припускає, що найкращою є така форма організації державної влади, що приносить максимальну користь. У більш широкому сенсі утилітаризм – це теорія, що намагається оцінювати будь-яке вирішення політичного питання з погляду його наслідків. Користь при цьому вважається якщо не єдиною, то принаймні фундаментальною цінністю.

Саме користь наділяє змістом всі наші дії, а все інше має лише інструментальну цінність. Усе є цінним лише остільки, оскільки сприяє забезпеченню користі. Звідси випливає висновок, що метою утилітаризму є максимізація користі [1, с. 590–593].

Оскільки для утилітаризму є характерним принцип максимізації, то основні розходження в утилітаристських теоріях, як правило, пов'язані з розходженнями в думках із приводу того, що означає користь.

В утилітаризмі домінують три напрями:

1) класичний утилітаризм, початок якого було покладено І. Бентамом, інтерпретував користь із гедоністичного погляду – як задоволення; вищим благом для нього є одержання задоволення, все інше – вторинне;

2) утилітаризм добробуту, пов'язаний із сучасною економікою добробуту; з погляду представників цього напрямку максимізованим має бути не задоволення як таке, а задоволення бажань і потреб як фактичних і передбачуваних переваг;

**КОЗАКОВ
Володимир,
KOZAKOV
Volodymyr,**

*доктор державного управління,
професор, професор кафедри державної політики та управління політичними процесами Національної академії державного управління при Президентові України, м. Київ.*

Анотація: Статтю присвячено з'ясуванню специфіки впливу архетипних особливостей у розвитку ціннісного потенціалу державного управління з погляду теорії утилітаризму і гуманізму. Особлива увага приділяється гуманізму, в підтримку якого, на відміну від ідеї суспільного блага, яке в теорії утилітаризму розглядається виключно як добробут, покладено ідею домінування природних прав людини та їх забезпечення як основного завдання держави в процесі управління суспільством.

Ключові слова:
*архетипіка,
державне управління,
утилітаризм, гуманізм,
демократизм.*

УДК 329:352

3) ідеальний утилітаризм визнає, що інші речі також можуть мати вищу цінність; англійський етик Г. Мур, наприклад, називав такими цінностями особисті відносини й естетичний досвід [2, р. 178].

Спинимось на тому, що підлягає утилітаристській перевірці. Головним чином утилітаризм застосовується до трьох сфер.

По-перше, це сфера індивідуального вибору й етики. Визначаючи, що є найкращим у житті, утилітарист стверджує: те, що приносить користь. Але тут чітко виділяються два підходи – егоїстичний й універсалістський. Між ними нерідко виникають суперечності. По-друге, це сфера формування державної політики, тобто ухвалення рішень про оподаткування, забруднення навколишнього середовища, оборону тощо. Людям, що ухвалюють рішення, рекомендують дотримуватися утилітаристських принципів. Труднощі тут полягають у тому, що нерідко такі рішення можуть іти в розріз із демократичними принципами.

По-третє, можливою є оцінка соціальних структур у цілому.

Спинимось на тому, як саме застосовується принцип максимальної користі в управлінні державою:

Перший спосіб – це дії держави, спрямовані на досягнення найвищого щастя для найбільшої кількості людей. Друга формула стверджує, що «кожна людина перед державою вважається за одну, і ніхто не може вважатися більше, ніж одним». З утилітаристської точки зору, задоволення, яке одержує міністр, анітрохи не важливіше, ніж щастя пересічного працівника. Третя формула торкається питання про те, яке саме щастя розглядається. Ми повинні скласти ієрархію застосування принципів, якщо хочемо намітити план з їх підтримки.

Четверта проблема стосується того, чи варто максимізувати середнє або сукупне благо. Сукупне (спільне) благо формується шляхом підсумовування показників щастя кожної людини. Середнє благо – це загальне добро, розділене на кількість індивідів. Варто відзначити, що ми можемо збільшити загальну суму блага, понизивши водночас середнє благо за допомогою збільшення населення. Так трапиться, якщо ресурси, що зараз використовуються для підтримки середнього рівня блага, будуть спрямовані на нових людей.

Аналогічним чином ми зможемо підняти середній рівень блага й знизити загальний, якщо зменшити чисельність населення. Таким чином, від того, чи є правляча еліта прихильником загального або середнього блага, залежить державний підхід до вирішення більшості суспільних проблем.

Отже, політично утилітаризм спрямовано на створення такої системи державного управління, яка сприятиме максимізації суспільного блага (задоволення, користі тощо).

Класичний утилітаризм зазнав серйозної критики. Сама по собі ідея про те, що задоволення й біль можуть бути виражені кількісно, що незліченні бажання різних індивідів можуть порівнюватися знеособлено, багатьма дослідниками сприймається як неприйнятна. Багато критиків виражало занепокоєння з приводу гарантій прав людини й прав меншості, яких теорія утилітаризму не бере до уваги, оскільки розглядає суспільство як агрегат і заперечує будь-які обмеження соціальних дій, без чого забезпечення прав людини є неможливим. Утилітаризм будується на основі людських уподобань, однак нічого не говорить про те, що деякі бажання можуть бути антигромадськими (наприклад, расистськими, антисемітськими тощо). Прагнення до найвищого щастя для найбільшої кількості людей може санкціонувати соціальну інженерію.

Сама по собі модель максимізації користі являє собою брутальну апологетику ідеї вільного ринку. Не дивно, що природними спадкоємцями й послідовниками утилітаристів у багатьох країнах стали «нові праві». Представники культурної еліти, а також релігійні мислителі побоюються, що зрівнювання всіх переваг неминуче призведе до підриву культури в цілому й взагалі всіх вищих цінностей.

Утилітаризм – це принцип, який повинен служити моральним гідом у процесі ухвалення державно-управлінських рішень. Які ж саме моральні норми мають бути включені в моральну систему? Це утилітаризм також вимагає брати до уваги психологічні фактори в процесі вироблення правил управлінської діяльності. Лише таким шляхом може бути створена моральна система, спрямована на максимізацію добробуту.

В. Брандт прагнув знайти місце для сталих уявлень про права й справедливість, вписавши їх у саму структуру утилітаризму. Дійсно, права людини взагалі стали предметом обговорення саме тому, що прихильність до справедливості й прав людини сприяє збільшенню загального добра для більшої кількості людей. Якби права людини не сприяли більшому благу людей, вони незабаром були б знищені. На думку згаданого автора, теоретики прав людини правильно підкреслюють їх значення, але вони помиляються, стверджуючи незалежність цих прав. Права не служать обґрунтуванню утилітаризму, це утилітаризм узаконює права людини.

Уже зрозуміло, що утилітаристські калькуляції із приводу процесів державного управління мають бути досить складними. Якби ми стали організовувати державне управління тільки відповідно до утилітаристських рекомендацій, то повинні були б мати неймовірну кількість інформації, що саме подобається людям, починаючи з уживання їжі й закінчуючи соціальними інститутами. Калькуляції утилітаристів є настільки складними, що вони і самі, як правило, обмежуються лише загальними міркуваннями про можливі позитивні наслідки діяльності різноманітних управлінських структур.

Нарешті, наголосимо і на тому, що вважається головною слабкістю утилітаризму, – на його нездатності запропонувати справедливу соціальну практику й державно-управлінські інститути.

Максимізуючи ідею суспільного блага в країні з розвиненою ринковою економікою, утилітаризм доходить висновку, що більшість управлінських структур, покликаних утілювати державну соціальну політику, не потрібні, оскільки виробництво і розподіл блага відбуваються на вільному ринку. Якщо держава оперує ідеєю середнього блага, то міркування про соціальну справедливість, а отже і про управлінські заходи, спрямовані на її досягнення, для неї є зайвими. Практика показує, що в такій державі свого роду «центр цінностей», крім власне цінностей споживання, зміщується із системи державного управління в систему правосуддя (вона починає виконувати функції перерозподілу блага, виходячи з інших цінностей, існування яких допускає ідеальний утилітаризм) та в політичну систему з розгалуженою практикою лобювання тощо. Прикладом такої управлінської системи можуть бути Сполучені Штати Америки.

У країнах з ринковою економікою, що розвивається (це актуально для України), навпаки, – утилітаристська держава прагнучим створити якомога більше управлінських структур, діяльність яких спрямовуватиметься на виконання функцій перерозподілу суспільного блага з метою досягнення принаймні мінімального середнього добробуту. Це, у свою чергу, не сприяє власне розвитку ринку. На етапі, коли, крім цінностей споживання, ідеальні цінності суспільства ще слабо інституційовані, такий підхід може бути виправданий.

Але практика утилітарного управління в пострадянських державах уже показала, наскільки небезпечним цей підхід може виявитися саме для системи ідеальних цінностей суспільства (в основі якої лежать свобода, рівність і справедливість), яка, на відміну від західних демократій, не має історичного імунітету до «спокусу» ідеології споживання.

Отже, державно-управлінська теорія, в основі якої лежить принцип задоволення, приречена на структурний крах. Таким чином, є серйозні підстави сумніватися в утилітаристській теорії блага. Якщо теорію доповнити й розвинути, то під сумнів підпадає і принцип максимізації користі. Саме це і викликало серйозну крити-

ку утилітаризму як основи для формування системи державного управління суспільними процесами.

Водночас в утилітаризмі є деяка частка істини. Очевидно, у суспільствах, що називаються ліберальними демократіями, як вважається, рівень задоволення може бути вищим, ніж в інших. Однак проблема полягає в тому, що утилітаризм не в змозі узаконити й обґрунтувати політичні цінності лібералізму, так само як і устрій держави, що прийняла б ці цінності і втілила б їх у життя. Інакше кажучи, цілком можливо, що в якихось випадках утилітаризм родить правильні висновки, але передумови цих висновків неправильні, а аргументи непереконаливі. Зрештою, утилітаризм не в змозі підтримати і ліберальні ідеали – а це і є головним аргументом проти утилітаризму з боку більшості ліберальних теоретиків у сучасній політичній і державно-управлінській науці.

Лише деякі мислителі проявляють готовність визнати тип міркувань, властивий утилітаризму, оскільки вважають висновок, що міститься в ньому, морально неприйнятним. Зокрема, часто стверджується, що утилітаристська мораль допускає й навіть вимагає недотримання вимог справедливості. Утилітаризм у своєму спрямуванні до «щастя» допускає жорстоку несправедливість стосовно окремих людей і груп людей [3].

Аналіз нормативної політичної теорії утилітаризму та ціннісних основ сформованої на її основі системи державного управління дозволяє стверджувати, що утилітаристський підхід частково спроможний задовольнити ціннісні потреби організації державного управління переважно в екстремальних для суспільства ситуаціях (гострий брак ресурсів, війна, широкомасштабна природна катастрофа, революційна ситуація тощо). Водночас основи теорії утилітаризму вступають у суперечність із сучасними уявленнями демократії про місце і роль прав людини як окремо взятої особистості у формуванні демократичних основ політичної системи і ціннісних засад державного управління.

У філософській літературі гуманізм визначається як відрефлексований антропоцентризм, об'єктом якого є людина як вища цінність [4, с. 461].

Серед гуманних якостей людей ще давні греки називали дружелюбність (Демокрит), людинолюбство (Аристотель), а римляни – людяність (Цицерон). Зазначимо, що спочатку гуманізм існував переважно у формі філантропії, тобто гуманного ставлення до людей. Поширення терміна «гуманізм» і впровадження його в широкий обіг пов'язують з ім'ям Цицерона [5, с. 37–66]. В Античності було сформовано ціннісне ядро гуманізму, що складається з релятивістських й абсолютистських елементів, які залежно від історичних умов наповнювалися різним змістом.

Кожній соціальній парадигмі відповідає своя парадигма гуманізму. Процес гуманізації реалізується в них досить суперечливо. У спадкоємному ядрі кожної парадигми кумулятивно накопичуються абсолютні цінності гуманізму, у змінній частині парадигми залишаються релятивістські елементи [6, с. 63]. Однак слід зазначити, що розмивання гуманістичних цінностей у наш час набуває інколи загрозливих обсягів. Достатньо звернути увагу на те, як часто норми й поняття гуманізму стають свого роду «ігровою картою» у створенні позитивного іміджу того чи іншого політичного діяча.

Разом з тим, якщо реально не наситити свідомість громадянина, причетного до справ управління державою, гуманістичним світоглядом, то порожнеча, яка утворюється внаслідок відмови від цінностей, щедро культивованих колишньою системою державного управління, швидко заповниться радикальними або екстремістськими ідеями. Оскільки у країні з порушеними народними традиціями, з відсутністю релігійною моральністю, з побутовою культурою, яка не сформувалася, невігластво швидко перетворюється на цинізм.

На відміну від утилітаристської системи цінностей, парадигма гуманізму полягає в тому, що «Благо особистості – це вищий закон». Варто звернути увагу на те, що

благо особистості гуманізмом розглядається не як абстрактне благо – «добробут» суспільства – або як виключно добробут кожного індивіда. Воно – у реалізації його природних і громадянських прав. Виявляється, що не добробут, а права людини – головна цінність, джерело гуманності законів і «керівництво до дії» для демократичної держави.

Які ж гуманістичні цінності демократичної держави мають втілюватися в системі її управління?

Насамперед це природні права людини, які належать їй із самого моменту народження, і тому ніхто, у тому числі й держава, не має права обмежувати їх і не може їх відняти. Ідея прав людини виникла в рамках християнської традиції. У ст. 39 Великої Хартії Вільностей (1215 р.) записано, що «Ніхто не може бути позбавлений власності, вигнаний із країни або взятий під варту без рішення суду». Нарешті, в 1776 р. з'являється Декларація незалежності США, у преамбулі якої проголошується, що «Усі люди наділені Творцем певними невідчужуваними правами: на життя, волю й прагнення до щастя». З тих пір чим цивілізованішою й демократичнішою ставала держава, тим частіше в її правових актах з'являлася вказівка на необхідність дотримання природних прав людини. У такий спосіб держава, що еволюціонує, нарешті зрозуміла свій головний обов'язок: забезпечення блага особистості за допомогою неухильного дотримання її прав. Людина є розумною істотою, й тому вона не лише має природні права, але і усвідомлює їх, готова за них боротися й домагатися їх реалізації. Природні права в жодному разі не є продуктом держави. Вони – основа існування людини й суспільства.

Якщо права людини порушуються державою або за її потурання, то людина й суспільство можуть і повинні боротися проти такої держави. Крім того, з такою державою має боротися й усе світове співтовариство в прагненні до гуманізму, миру й міжнародного співробітництва з метою забезпечення блага особистості в усьому світі. «Громадяни зобов'язані підкорятися тільки тоді, коли уряд захищає їхні права», стверджував ще Джон Локк. У 1789 р. у Франції держава визнала, що «Якщо права народу утискаються, він може й повинен підняти повстання». У 5-й поправці до Конституції США також визнається право громадян змістити неугодний їм уряд. Подібне до цього і було зроблено українським народом у грудні 2004 р., на щастя, з м'якістю, властивою революціям початку ХХІ ст.

Права людини є умовою знаходження громадської згоди, коли держава управляє соціально-економічними відносинами, скоріше – регулює їх. «Кожна людина має обов'язки перед суспільством, в якому тільки і можливий вільний і всебічний розвиток її особистості. Під час здійснення своїх прав і свобод кожна людина може зазнавати тільки таких обмежень, які встановлено законом винятково з метою забезпечення належного дотримання свобод інших і задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку й загального добробуту в демократичному суспільстві» (ст. 29 Загальної декларації прав людини) [7]. Основний зміст цих положень відображено й у статтях Конституції України. У демократичному суспільстві кожен вчиться поважати права іншого й усвідомлювати свої права. У першу чергу це твердження стосується людей, які керують державою.

Економічні права людини є необхідними для розвитку ринкової економіки. Світовий досвід довів, що економіка, заснована на праці безправної людини, неефективна. Найбільшою ж мірою ефективна (що є безсумнівним благом для особистості) ліберальна ринкова економіка, яка розглядає державу, як «нічного сторожа», зобов'язаного лише гарантувати економічні права людини. Отже, права людини мають перебувати в основі економічного розвитку.

Кожна особистість усвідомлює себе такою лише через свої права, суспільство складається з особистостей, а держава є інструментом реалізації прав громадян, і це повинно лежати в основі законодавства й системи управління розвиненої демократичної держави.

Гуманістична системологія цінностей державного управління передбачає, що в ідеї суспільного блага як мети державного управління поєднуються дві складові:

— загальний добробут не окремої соціальної групи, а всього суспільства, і не усереднений, а найвищий, якого можна досягти за наявних умов економічного розвитку і ресурсозабезпечення суспільства;

— щастя громадян як усвідомлений емоційний стан кожного або принаймні переважної більшості членів суспільства.

Архетипна парадигма, на відміну від офіційної ідеології, виступає як основа для формування нормативної політичної теорії та системи цінностей державного управління суспільства. Політика і державне управління в процесі своєї реалізації мають постійно співвідноситися з вимогами соціальної парадигми. Однак слідування соціальній парадигмі є вимогою, а не метою державного управління, тому стосовно останнього її слід розглядати не як абсолютну, а як універсальну цінність, завжди присутню в системі цінностей державного управління; втім, зміст її може змінюватися.

Подібно до утилітаристської, гуманістична система цінностей державного управління охоплює поняття «влада» та «ресурси влади». Слід зазначити, що і більшість інших ціннісних парадигм державного управління (релігійна, утопістська, елітаристська тощо), хоча в межах цього дослідження вони і не аналізувалися, містять у своїй ціннісній системі ці поняття. Отже, їх також можна розглядати як універсальні цінності державного управління.

Що ж стосується цінностей «третього» типу, які ми пропонуємо називати «інструментальними», то саме вони зазнають суттєвих змін у процесі зміни парадигми державного управління. Наприклад, якщо утилітаристська система цінностей державного управління розглядає як одну з ресурсних цінностей людський ресурс і допускає його витрату, гуманістична система цінностей розглядає цей ресурс як кадровий, передбачаючи його задіяння виключно на добровільній основі, і визнає можливі втрати лише в кадровому (професійні службовці), а не в людському потенціалі.

У системі інструментальних цінностей державної влади також спостерігаються докорінні відмінності. Сила й примус не відкидаються гуманістичною парадигмою, однак вони вже не знаходять місця в системі цінностей, вони – суть лише крайні засоби управлінського впливу, що перебувають майже за межею гуманістичної соціальної парадигми. Їх місце в системі цінностей посідають легітимність і компетентність державної влади.

Повною мірою легітимність державної влади в демократичному суспільстві, на нашу думку, виражається в поєднанні понять правової, ідейної та електоральної легітимності. Компетентність державної влади не зводиться до її професіоналізму та досвіду, однак ці складові, безсумнівно, присутні й посідають значне місце в ієрархії інструментальних цінностей державного управління.

Висновки та подальші напрями наукових досліджень. Аналіз підходів у формуванні соціально-ціннісної бази (аксіологічних засад) сучасних систем державного управління, показав наступне.

1. Протягом XX – на початку XXI ст. домінуючими підходами у формуванні соціально-ціннісного базису систем державного управління в розвинених країнах світу лишається утилітаризм і значною мірою – гуманізм.

2. Демократичний підхід у більшості випадків є універсальним і може бути однаково притаманним як утилітаристській, так і гуманістичній ціннісній системі державного управління. Поєднання демократичного і утилітаристського підходів, як правило, призводить до створення ціннісної системи так званої «тоталітарної демократії». Сполучення демократичного і гуманістичного підходів більшою мірою притаманне ліберальній демократії.

3. Фактором споріднення утилітаристського і гуманістичного підходів є базова ідея соціально-ціннісної системи державного управління – прагнення до суспільного

блага. Однак утилітаризм розглядає дефініцію «благо» як «благо всього суспільства», а гуманізм – як «благо кожної людини». Відповідно, ціннісна система тоталітарної демократії прагне до високого рівня усереднених соціальних показників (які виражають рівень добробуту суспільства в цілому, але не зобов'язують державу забезпечити високий рівень блага для кожного індивіда), ціннісна система ліберальної демократії прагне до максимальних показників (досягнення яких для кожного члена суспільства є в принципі неможливим).

Разом з тим формування і впровадження в практику діяльності системи державного управління сучасної України соціально-ціннісних засад, притаманних гуманістичній ліберально-демократичній політичній парадигмі, значною мірою сприятиме підвищенню ефективності функціонування цієї системи в умовах політико-плюралістичного розвитку громадянського суспільства, ринкової економіки, процесів європейської та світової інтеграції країни.

Список літератури:

1. Себайн Д.Г. Історія політичної думки / Д.Г. Себайн. Т.Л. Торсон ; пер. з англ. – К. : Основи, 1997. – 838 с.
2. Wolff J. An Introduction to Political Philosophy. / Jonathan Wolff. – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 381 p.
3. Вольф Р. О философии / Р. Вольф ; пер. с англ. ; под ред. Т.А. Алексеевой и В.А. Лекторского. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 357 с.
4. Філософія : навч. посіб. / І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко та ін. ; за ред. І.Ф. Надольного. – К. : Вікар, 1998. – 623 с.
5. Філософія політики : хрестоматія : у 4 т. / авт.-упоряд. В.П. Андрущенко (кер.) та ін. – К. : Знання України, 2003. – Т. 1. – 363 с.
6. Бранский В.П. Искусство и философия / В.П. Бранский / – М. : Посад, 1999. – 670 с.
7. Die politische und rechtliche Ausgangslage und internationale Verleich. – Hersonalwirtschaft : Baden-Baden, 1999. – P. 17.